

Kirsten Bøggilds prædiken Alle helgens dag

Taler

Kirsten Bøggild
Sognepræst

Dato

3. november 1985

Sted

Sct. Lukas Kirke, Aarhus

Omstændigheder**Prædikentekst**

Matthæusevangeliet kapitel 5, vers 1-12

Salmer

Lyksaligt det folk, som har øre for klang
Helgen her og helgen hisset
Som dug på slagne enge

OPSTAND MOD GLEMSLEN

Glemslen er eksilets rod.

Sådan er mennesket: Det glemmer alt.

Et støvgran i hans kærligheds vind.

Ordene er fra en af Odinteatrets forestillinger, "Oxyrhyncusevangeliet". Teatrets leder Eugenio Barba omtaler det som et femte evangelium. Det er ufuldendt og vil for altid forblive ufuldendt. Det er foruroligende og provokerende, spørgende som det menneske må være, der kender både skønhed og grusomhed, og hvis længsel altid næres af begge dele. Det er umuligt at finde logisk sammenhæng i den tilværelse, der her lægges blot. Og hvilken mening er der vel i den erfaring, vi alle gør, at mennesket glemmer?

Glemslen er eksilets rod.

Sådan er mennesket: Det glemmer alt.

Et støvgran i hans kærligheds vind.

Eksilet er menneskets følelse af at have mistet forbindelsen med og forståelsen af en oprindelig sammenhæng og helhed. Det er det enkelte menneskes mangel på identitet og "hjemsted". Hvem er det, når det har glemt alt? Hvordan kan det gå til, at det der var vigtigt og nærværende for 20 år siden, i dag er forsvundet fra

bevidstheden og måske ikke mere kan fremkaldes eller kun med stort besvær? Hvordan kan man så bestemme, hvem man er? Enten den man var og som man dårligt husker, eller den man nu er og kun halvt forstår?

Uden en følelse af identitet og sammenhæng er vi bange for at gå til grunde. Men i stedet for at lade sig opsluge af rådvildhedens desperation kunne man måske hjælpe på det hele ved at inddrage forskellige andre bestemmelser af, hvad menneskeliv er. Vi kunne fokusere på spørgsmålet om, hvad der er menneskets værdighed, og derved kunne vi på en måde lidt ad bagvejen også få et begreb om, hvad der er menneskets identitet.

Det er blevet sagt, at menneskets værdighed er dets erindring. At vi erindrer de døde, deres glæde og smerte, kampe og lidelser. At de døde ikke kun har levet for sig selv, som støvfugl i vinden. Vi giver menneskelivet værdighed ved at huske de afdødes lidelser som det, de ofte var: betingelser for at livet kunne fortsætte, ofre for slægternes skyld, bevidste eller ubevidste. At de var – ofte uforståelige – ofre for fremtidens skyld, er den måde, vi kan give dem betydning på. Mening kan vi ikke give dem. At deres lidelser var uforståelige ulykker, som vi giver betydning ved at gemme dem i os og blive medfølelse og kloge af dem.

Men hvis det nu er sådan, at “mennesket glemmer alt”, er erindring da ikke en ulykkelig og umulig bestemmelse af menneskets værdighed? – Jamen måske er det ikke helt sådan, at “mennesket glemmer alt”. Måske kunne ordet om, at erindring er menneskets værdighed sætte noget andet igang end blot yderligere smerte: At vi skal sætte os for at huske og sætte os for at fortælle videre hvad vi kan, og at vi derved kan gøre opstand mod den smerte, der er forbundet med vores tilbøjelighed til at glemme. Glemsel er både skæbne og skyld. Hvis vi gør os det bevidst og indrømmer vort ansvar, kan glemslen ikke få al magt over os. Så har vi sat os til modværge.

Erindring er noget andet end opremsning af fortidige begivenheder. Hvis vi prøver at fortælle om fortiden for børn og børnebørn, kan vi ikke komme uden om en vurdering af det, der skete. Det er umuligt ikke at fortælle det sådan, som vi selv har oplevet og forstået det, både med følelse og tanke. Et menneske, som vi kendte, er ikke en samling data, der kan puttes i en maskine og komme ud som et fuldt og gyldigt resultat. Et menneske, vi kendte, er sit udseende og udstråling, der nu lever som billeder og stemme i vores sind. Det er sine ord og handlinger; det er hvad der hændte det, det er sin skæbne... Vi tænker på hvad

det var for os, og hvad der mon var dets egen hemmelige eller åbenbare livsfylde. Og vi tænker på hvad det måtte lide!

Erindring er meget mere end hukommelsesøvelser. Den er en besindelse på hvad der var et bestemt menneskes livsvilkår. Derfra en besindelse på livsvilkår i almindelighed. Og som måske den vigtigste del af erindringens bevægelse kommer endelig vores bedømmelse af hinanden: Hvorfor betød dette bestemte menneske så meget for mig? Hvordan kan det være, at det elskede mig eller at det ikke gjorde? Hvorfor måtte det lide under andres ringeagt? Hvordan ville dets liv have formet sig, hvis dets nærmeste havde opført sig anderledes, forstået noget mere, elsket noget mere? Erindring er fyldt med en blanding af taknemmelighed og eftertankens opdagelse af egen skyld. Med en spørgen efter hvad vore bedømmelser af hinanden kommer til at betyde for den enkeltes skæbne.

Når det altså siges, at erindring er definition på menneskets værdighed, så betyder det noget godt og meget omfattende: Skønt vi er nogle underligt glemsomme væsner, har vi både mulighed og pligt til at besinde os på, hvad vi betyder for hinanden, hvad vi lider på grund af hinanden, og at vi er mere end usporlige "støvgran i Guds kærligheds vind". Vi er jo hver især en del af hinandens og slægternes liv og fortsættelse. Det er det samme som en del af Guds kærlighedshistorie!

Allehelgensdag er kirkens dag for erindring. Ikke en dag for tilbedelse af de døde, som man kan finde i ældre religioner, men for erindringens taknemmelighed og for selvbesindelse midt i den påtrængende nutid. Det er en dag, hvor det for engangs skyld tages alvorligt, at den menneskelige følelse nægter at holde sig inden for det jordiske livs snævre rammer.

På den dag hører vi saligprisningerne fra Bjergprædikenen. Det stammer fra en tid, hvor man næppe turde kalde andre end de døde for salige. Men lytter man til ordene, vil de ikke være så nøjsomme:

“Salige ER de mageløse,
deres ER Guds Rige.
Salige de sørgende,
de skal trøstes.”

Salighed er ikke kun de dødes, den er de levendes allerede nu, og den er de dødes. Salighed rækker ud over jordens snævre begreb om før og efter, her og hisset. Salighed kan ikke sættes på en formel og fanges ind og tilregnes efter almindelig menneskelig og borgerlig målestok.

Da saligprisningerne blev udsagt første gang, virkede de provokerende. Her stod Jesus som en profet på bjerget og kaldte dem for salige, som efter tidens herskende tankegang var lige det modsatte. Samfundets tabere af alle slags, alle de afmægtige, de der ikke kunne gøre sig gældende: kvinder og børn, syge og gamle, fattige og ensomme og fremmede. Han talte om dem, som man plejede at betragte som de svage, der havde det som de havde, fordi de ikke fortjente bedre. Når der nu var en retfærdig Gud, måtte svaghed og magtesløshed være selvforskyldt. Sådan var tankegangen. Jesus vendte det hele på hovedet: Alle disse fortabte mennesker er i virkeligheden salige. For Gud har ikke glemt dem. Salighed er, at det glemte og foragtede menneske får sin værdighed og betydning tilbage, fordi livets herre er anderledes end almindeligt antaget. Fordi han mærkværdigvis har ømhed for det oversete, og ikke lader sig dupere af det, der stråler flot, men koldt.

Nu er Jesu udsagn blevet gamle og velkendte. Umiddelbart reagerer vi ikke på dem, som om de er voldsomme provokationer. Og dog er de det stadigvæk. For det er endnu ikke dem, der styrer verdens tankegang, selv om de har været trosudsagn i den dominerende vestlige verden i århundreder. Der må være noget ved dem, som støder imod stærke kræfter i mennesket.

I Odinteatrets "Oxyrhyncusevangelium" ændres saligprisningerne til det groteske, eller det er som om vi føres tilbage til verden før Kristus stod op af døde. Odinteatrets forestilling provokerer den, der uden videre hører ordene fra Matthæusevangeliet som sød musik og ikke vil se, hvor ringe magt de har haft og har i en politisk virkelighed. I dette såkaldte femte, ufuldendte evangelium lyder saligprisningerne således:

Salige de som sørger
For de vil kræve hævn.
Salige de barmhjertige
For de vil dræbe uden grusomhed.
Salige de rene af hjertet
For de vil kaste den første sten.

Salige de rene
For de er fristelsens bolig.
Salige er de der forfølges for
retfærdighedens skyld,
For de vil blive indhentede.

Her bliver salighed en karikatur. Intet andet end hævn, selvretfærdighed og had, død og lidelse. I stedet for at vække håb og trøst, udtrykker de en atmosfære af håbløs depression. Det er saligprisningerne i depressionens belysning og depressionens vold. Ingen kan sige, at her står vi nu og her bliver vi stående, men det er en ægte provokation, fordi det kommer fra et menneske, som i sin oplevelse af den menneskelige verden kun ser, hvordan de gamle ord bliver gjort til skamme.

Det er på ingen måde svært at forstå, at Matthæusevangeliets salighedsord kan opleves som en provokation. De skulle få os til at se på hinanden med lykkens milde øjne, men samtidig må de nødvendigvis forvirre den, der har øjne og ører åbne for verdens ophobninger af usalighed. At læse menneskehedens historie er for en stor del at læse dens lidelseshistorie, og at se ud i fremtiden er i vores tid at se katastroferne i øjnene. Alle disse trusler om vores undergang i forgiftede miljøer og krige, der gør det af med alt, natur og menneske, alt hvad vi kender til.

Hvad er da salighed, Guds Rige, en løn i Himlen, midt i denne verden af selvmodsigelser?

Jesus sagde aldrig: Salige er de mægtige, deres er Guds Rige. Han sagde: Salige er de afmægtige... Salige er alle de, som lider... Udsagn, som udgik fra en tro, der ikke bøjer sig for andet end kærlighedens krav. Fra en kærlighed, som ikke giver op over for alverdens ondskab, for kærlighed giver ikke op. I samme øjeblik den gør det, er den blevet kold, og den er ikke kærlighed mere.

Salige er vi da, når der er et håb, en kærlighedstro, i verden, der ikke giver op. Det er en kærlighed til alle, der længes afmægtigt efter at leve uden at være presset til noget, de oprindeligt ikke ville. En kærlighed til længslen efter det gode. Troen, håbet og kærligheden er kommet for at blive, når vi drister os til at tage imod de gamle saligprisninger som det, de vil: lade os se hinanden med lykkens milde øjne – trods alt hvad vi ved.

Da er undergang og glemsel ikke det sidste ord om mennesket, men erindring, kærlighed og værdighed.

Kilde

Kirsten Bøggild: "Lyset bag lyset", s. 179-186. Rhodos. 1990

Kildetype

Dokumentation i bogværk

Tags

Allehelgen, Første tekstrække, Prædiken, Prædikener fra 1900-tallet

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/kirsten-boggilds-praediken-allehelgensdag>